

Список використаних джерел:

1. Баландіна Н. Ф. Навчальний текст: проблема визначення, типологія, функції / Н. Ф. Баландіна // Філологічні науки. Вип. 14. 2013. – С. 88–94.
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с. – С. 184.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
4. Попова З. П., Стернин П. А. Когнитивная лингвистика: [учебное пособие] / З. П. Попова, И. А. Стернин. – М.: АТС: Восток-Запад, 2007. – 314 с.
5. Словник української мови: в 11 томах. – Том 2, 1971. – Стор. 287. 550 с.
6. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – М.: Академический проект, 2004. – 838 с.
7. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова: Підручник для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С. Я. Єрмоленко, В. Т. Сичова. – К.: Грамота, 2005. – 240 с.
8. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова: Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С. Я. Єрмоленко, В. Т. Сичова. – К.: Грамота, 2011. – 296 с.
9. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова: Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С. Я. Єрмоленко, В. Т. Сичова. – К.: Грамота, 2007. – 295 с.
10. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова: Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С. Я. Єрмоленко, В. Т. Сичова. – К.: Грамота, 2008. – 332 с.
11. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Українська мова: Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С. Я. Єрмоленко, В. Т. Сичова. – К.: Грамота, 2009. – 303 с.
12. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Українська мова: Підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С. Я. Єрмоленко, В. Т. Сичова. – К.: Грамота, 2011. – 335 с.

Куш Н.В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та арабської філології,
Міжрегіональна академія управління персоналом*

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ПРИЙМЕННИКОВІ ЕКВІВАЛЕНТИ: СЕМАНТИКА УМОВИ

Передумови й шляхи реалізації семантичних відношень умови новітніми прийменниковими одиницями – питання цікаве й різноаспектне. Попри чималу кількість наукових розвідок на разі лишається недостатньо вивченою семантична класифікація прийменників (наповнення семантичних груп, семантичні відтінки в межах певного семантичного поля, лексикографічна фіксація щодо реалізуваної ними семантики).

Отож перед нами стоїть мета дослідити бодай невелику частку семантичних відношень, яку здатні реалізовувати сучасні українські прийменникові еквіваленти, – семантику умови.

Останнє десятиліття внесло свої корективи у висвітлення проблеми службових частин мови. Нарешті ці одиниці знайшли своє належне потрактування й гідне місце в системі частин мови (найпомітніші праці І. Вихованця, З. Іваненко, робота Міжнародного проекту з питань вивчення прийменників, зокрема праці А. Загнітка, І. Данилюка, Г. Ситар, І. Щукіної, М. Всеволодової, М. Конюшкевич, Ч. Ляхура та ін.). Однак безупинний рух української мови в бік її розширення, повернення до власного коріння не може не торкнутися службових слів, прийменників зокрема. Чільну позицію в цьому переліку посідають новітні прийменникові одиниці – прийменникові еквіваленти (далі – ПЕ).

ПЕ ми розуміємо як функційні лексико-граматичні одиниці, здатні разом з відмінковою формою імені виконувати роль прийменника, проте ПЕ є точнішими з погляду реалізуваної ними семантики внаслідок смислового наповнення лексичнозначущого компонента всієї прийменникової одиниці.

ПЕ умови реалізують семантику умови комплексно з формами називного, родового та знахідного відмінків. Конструкції з наз. в. передбачають уживання таких ПЕ умови: *при температурі, при температурі більш (е) / вище / менш (е) / нижче (а)ніж / чим / як, при температурі не більш (е) / вище / менш (е) / нижче (а)ніж / чим / як*. Усі ПЕ цієї групи є параметричними конструкціями з основою *при температурі*, де первинний компонент *при* в препозиції щодо семантично значущого компонента вживаний на позначення явища, події, які виступають умовою чого-небудь. Лексичне значення іменного компонента *температура* (іменник у дав. в. однини) містить чітку вказівку на температуру, за якої можлива та чи та дія: *Гаряче калібрування здійснюється при температурі 850-900 С...* (5). У постпозиції до головного компонента використовувані як допоміжні синтетичні (однокомпонентні) ПЕ, сполучники, заперечна частка *не*. Додаткові компоненти *більш (е) / менш (е)* визначають інвентар умов, за яких можлива та чи та дія: *Згідно досліджень, при температурі більше ніж +25 градусів за Цельсієм, на автошляхах стається значно більше дорожньо-транспортних пригод* (6). Заперечна частка *не* як додатковий елемент звужує коло умов, необхідних для виконання певної дії: *Зберігати халву потрібно при температурі не вище як 18°С...* (2).

З формою род. в. на позначення семантики умови вживані ПЕ типу: *в атмосфері, в (у) міру, в (у) присутності, в умовах, за відсутністю, при вмісті, при температурі нижче, при температурі нижче від...до, при температурі нижче від...і до, при умові, рахуючи від, рахуючи з (зі, із) та ін.* Уживання род. в. загалом позначуване використанням тих самих первинних прийменників, і в препозиції, і в постпозиції щодо лексичнозначущого компонента. Первинні компоненти *в (у), за, під, при* в препозиції щодо стрижневого компонента ПЕ визначають його відмінкову форму. Оскільки ці компоненти, виражені первинними прийменниками, є багатозначними, то залежно від контексту вони можуть брати посильну участь у вираженні тих чи тих семантичних відношень. Напр., первинний елемент *при* допомагає у вираженні семантики умови і вказує на дію або процес, які застосовують за певних обставин, за необхідності: *Деревне вугілля застосовують при потребі виплавлення чистого*

від сірки чавуну для вироблення високоякісної сталі (5). У позиції після генетично повнозначної словоформи вживані характерні для род. в. первинні компоненти *від, до, від...до* і вторинний прийменник *близько* як допоміжний. Вони не несуть яскравої семантики умови, а лише вказують на кількість умов, необхідних для здійснення чогось. Так, первинний компонент *від* визначає початок дії, що відбувається за певних умов: *Зберігати при температурі від 0С – 35С, уникаючи попадання прямих сонячних променів* (1). Компонент *до* завершує набір умов, за яких можлива дія: *Електроди ЭА400/10У з основним покриттям, призначені для зварювання устаткування з корозійно-стійких хромнікелевих і хромнікельмолібденових сталей, що працює в агресивних середовищах при температурі до 350°С...* (4). Поєднання первинних компонентів *від...до* характерне для конструкцій на означення дії, для виконання якої необхідний чітко визначений перелік умов: *Ґрунт необхідно зберігати в щільно закритій тарі, оберігаючи від впливу вологи, пилу і прямих сонячних променів, при температурі від +50 С до +400 С* (3). Заперечна частка *не* як додатковий елемент обмежує коло обов'язкових умов: *Зберігати при температурі не нижче 6 С* (2).

З род. в. уживані ПЕ *в умовах, за умов, за умови, при умові*, лексичне значення повнозначних словоформ яких збігається з їхньою семантикою. Ці ПЕ мають здатність до вираження семантики умови, враховуючи лексичне значення генетично повнозначного компонента. Їхня семантика чітко виявляється й поза контекстом: *Діагностика поверхні твердого тіла при умові повного зовнішнього відбивання Х-променів* (7).

З іншого боку, збіг лексичного значення повнозначного компонента з позначуваною ПЕ семантикою звужує семантичне коло таких одиниць й обмежує їхнє вживання серед інших семантичних груп, навіть контекстуально.

Семантику умови зі знах. в. виражають ПЕ *в (у) боротьбі за, з розрахунку на, при температурі понад, рахуючи*. У препозиції щодо генетично повнозначної словоформи вживані первинні компоненти *в (у), з, при*, які разом із лексичнозначущим компонентом ПЕ вказують на умову, необхідну для виконання певної дії. Вибір первинного компонента *при* обґрунтовано з позиції семантики умови в межах параметричних ПЕ з повнозначним компонентом *температура*. Форму знах. в. визначає первинний компонент *понад* у постпозиції щодо головного елемента, що не пов'язується з семантикою умови, однак у рамках ПЕ з початковим компонентом *при температурі* він допомагає у вираженні умовних семантичних відношень: *Однак при температурі понад 43° С у людини спостерігається інактивація ферментів, часткова денатурація білка* (8).

Отже, ПЕ, уживані на позначення семантичних відношень умови, підтверджують загальномовні тенденції розвитку української мови в бік її розширення, здатності до найточнішого вираження думки, чого, власне, і вимагають сучасні умови спілкування. На разі ПЕ, загалом службові частини мови, є предметом актуальних досліджень з погляду семантики, дериваційних можливостей, порівняльно-історичного аналізу тощо.

Список використаної літератури:

1. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови / І. Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1980. – 285 с.
2. Всеволодова М. В., Кукушкина О. В., Поликарпов А. А. Русские предлоги и средства предложного типа. Материалы к функционально-грамматическому описанию реального употребления. Кн. 1: Введение в объективную грамматику и лексикографию русских предложных единиц / Под общ. ред. М. В. Всеволодовой. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2013. – 304 с.
3. Загнітко А. Українські прийменники: інвентар і структура / Загнітко А., Данилюк І., Ситар Г. // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / укл. А. Загнітко [та ін.]. – Донецьк: ДонНУ. – Вип. 12. – 2004. – С. 41–47.
4. Конюшкевич М. Белорусские предлоги и их аналоги: принципы атрибуции при флорировании реестра / М. Конюшкевич // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / укл. А. Загнітко [та ін.]. – Донецьк: ДонНУ. – Вип. 15. – 2007. – С. 142–149.
5. Ляхур Ч. Перспективы лексикографического описания предложной системы славянских языков (на материале польского языка) / Ч. Ляхур // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / укл. А. Загнітко [та ін.]. – Донецьк: ДонНУ. – Вип. 13. – 2005. – С. 78–80.

Список використаних джерел:

1. Будівельна компанія «Сандрабуд» // <http://sandrabud.com/users/index.php?36>
2. ВАТ «Полтавський хлібокомбінат» // <http://hleb.poltava.ua/ukr/hlebzhib.php>
3. ЗАТ Чернівецький хімзавод // <http://himzavod.com.ua>
4. ООО «СВ технология»: Сварочное оборудование и материалы // <http://www.svweld.com.ua/index.php?action>
5. Прейс Г. О. Технологія металів та інших конструкційних матеріалів / Г. О. Прейс. – К.: Вища шк., 1973. – 510 с.
6. Психологія: MANNTON – чоловічий онлайн журнал // <http://mannton.com.ua/category/psychology/>
7. Реферат: Діагностика поверхні твердого тіла при умові повного зовнішнього відбивання Х-променів // http://www.lib.ua-ru.net/diplom_inode/9865.html
8. Фізіологія: Температура тіла людини та її регуляція // Бібліотека он-лайн // <http://www.readbookz.com/book/199/7572.html>

Лученко Ю.В.

*викладач української мови та літератури,
Таращанський агротехнічний коледж
імені Героя Радянського Союзу О.О. Шевченка*

СПРИЙНЯТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАШ ЧАС

Мова дарується нам не лише як засіб розуміння, адже процес її творіння неспинний та багатогранний, це невичерпна скарбниця духовності. Будь-яка мова народжується і зростає в своїй культурі та своїй традиції. Саме це й становить підвалини для народу в самопізнанні себе як окремого етносу, саме тут відбувається ідентифікація національності всіх і кожного. Тому варто повсякчас пам'ятати величезне значення мови в національному русі, ставити її на почесне місце серед головних наших питань.